

Het *Global Christian Forum*. Weg naar de toekomst? Een Rooms-katholieke benadering

Adelbert Denaux

Utrecht, 3 april 2009

INHOUD

1. Een initiatief in de lijn van de historische ontwikkelingen
2. Het engagement van de R.K. Kerk
3. Een nieuw initiatief
 - een nieuwe poging om Pinksterkerken en Evangelicals in contact te brengen met de oecumenische beweging
 - een nieuwe methode
 - een nieuwe configuratie (50/50 %)
 - onafhankelijkheid
4. De bijeenkomst in Limuru, Nairobi, Kenia (2007), en teken van hoop
 - Een aspect van boete
 - Een gemeenschappelijke theologische basis
 - Een expliciet oecumenische intentie
5. Drie afsluitende opmerkingen

Ik dank de organisatoren voor de gelegenheid die mij geboden wordt om vanuit de katholieke traditie enkele gedachten naar voren te brengen over de toekomstige perspectieven van de oecumene, meer bepaald over het Global Christian Forum (GCF), waar sinds tien jaar gesprekken plaatsvinden tussen de historische kerken enerzijds en de pinkster- en evangelische kerken anderzijds. Ik maak enkele opmerkingen vooraf. Ten eerste, mijn ervaring met het GCF is beperkt. In 2006 heb ik de regionale Europese bijeenkomst van het GCF bijgewoond in het Syrisch-orthodoxe klooster te Warburg. Nadien heb ik de voorbereidingsbijeenkomst bijgewoond voor de bijeenkomst op wereldniveau van 2007 in Limuru, Nairobi, Kenia, maar mijn benoeming aan de FKT maakte het mij onmogelijk de Limuru conferentie bij te wonen, die net aan het begin van het academisch jaar plaatsvond. Ten tweede, ik vertolk hier eerder een persoonlijk standpunt. Wel heb ik met het oog op deze studienamiddag contact opgenomen met de Pauselijke Raad voor de Promotie van de Christelijke Eenheid te Rome. Maar behalve enkele nota's van mensen van de Raad waarvan ik gebruik zal maken, is er

binnen dit orgaan nog geen systematische evaluatie of reflectie gebeurd van het GCF. Mijn korte tussenkomst bevat vijf punten.

1. Een initiatief in de lijn van de historische ontwikkelingen

Toen de Secretaris generaal van de WRK, Konrad Raiser, in het begin van de jaren 90 de suggestie deed om een soort "forum" te creëren waar Pinkster- en evangelische kerken mee aan de oecumenische tafel zouden worden uitgenodigd, speelde hij in op een belangrijke evolutie binnen het wereldchristendom in de loop van de twintigste eeuw. Een van de meest spectaculaire wijzigingen was immers de exponentiële groei van wat de godsdienstsocioloog David Barrett noemt "the Pentecostal-charismatic renewal movements"¹. David Barrett maakt een onderscheid tussen drie golven: de Pentecostals, de Charismatics en de Neo-

¹ D.B. BARRETT, G.T. KURIAN & T.M. JOHNSON (eds.), *World Christian Encyclopedia. A comparative Survey of Churches and Religions in the Modern World*. 2 Vols., Oxford, ²2001, Vol. 1, pp. 19-21.

charismatics. Hij merkt hierbij terecht op “the sheer magnitude and diversity of the numbers involved beggar the imagination”². Inderdaad, op vandaag tellen deze renewal movements in het totaal 523 miljoen kerkleden (vergelijk A.D. 1900: 981,400), dat betekent, 27.7% van het totaal van het georganiseerde wereldchristendom, dat in A.D. 2000 1,999,563,000 leden telde (33% van de wereldbevolking). Om verschillende redenen hebben de Pinksterkerken en de Evangelicals vaak geen deel uitgemaakt van een andere belangrijke evolutie van de 20ste eeuw: namelijk het ontstaan van de oecumenische beweging tussen de ‘historische’ kerken en confessies. Het was dan ook niet meer dan normaal dat aan het einde van de twintigste eeuw binnen de WRK gezocht werd naar een weg om Pinkstergemeenten en Evangelicals uit te nodigen tot een gesprek met de mainline Churches op een multilaterale basis. De vondst zoiets als het GCF op te zetten was dus als het ware een historische noodzakelijkheid geworden.

2. Het engagement van de R.K. Kerk

De Pauselijke Raad voor de Eenheid ging destijds akkoord om het initiatief te steunen onder bepaalde voorwaarden. Ten eerste: dit nieuwe proces mocht geen substituut worden voor de gangbare oecumenische inspanningen om de zichtbare eenheid van de christenen na te streven door theologische dialoog, enz. Ten tweede, het werk van dit forum mocht niet al gerealiseerd zijn door een andere oecumenische organisatie. En ten derde, de Raad voor de Eenheid was, zoals anderen, niet geïnteresseerd om nog eens een nieuwe oecumenische structuur op te zetten die zware financiële kosten met zich zou meebrengen. Sindsdien heeft de R.K. Kerk geparticipeerd in de lokale, regionale en globale bijeenkomsten die hebben plaatsgevonden, en heeft een medewerker van de Raad ook deelgenomen aan de planning meetings (Mgr. John Radano).

² *World Christian Encyclopedia*, Vol. 1, 2001, p. 19.

Op de Global Christian Forum meeting in Limuru (Nairobi, Kenya) van 6-9 november 2007, waren 230 personen uit 72 landen en 6 continenten aanwezig uit een brede waaier van kerken en denominaties. Van die 230 aanwezigen waren er 20 katholieken uit verschillende delen van de wereld: drie van het Symposium of Episcopal Conferences of Africa and Madagascar (SECAM), met o.m. Kardinaal Theodore Adrian Sarr; vier vertegenwoordigers van de Federation of Asian Bishops Conferences (FABC), drie van de Bisschoppenconferenties van Latijns Amerika (CELAM), drie van de Katholieke Bisschoppenconferentie van de V.S. (USCCB), twee van de Council of European Episcopal Conferences (CCEE), twee van de lokale Bisschoppenconferentie van Kenia, en twee leden van de Pauselijke Raad voor de Bevordering van de Christelijke Eenheid, onder wie Bisschop Brian Farrell, die de katholieke delegatie leidde. Dit toont aan dat de R.K. Kerk het GCF een belangrijk initiatief vindt, met grote interesse de evolutie van dit Forum volgt en een bijdrage tot het welslagen ervan wil leveren.

3. Een nieuw initiatief

Het GCF is in meerdere opzichten een “nieuw” oecumenisch initiatief.

- Ten eerste, vanaf de start binnen de WRK in de jaren negentig, was het een nieuwe poging om Pinksterkerken en Evangelicals in contact te brengen met de oecumenische beweging. Er waren voordien wel contacten geweest, bijvoorbeeld in de dialoog tussen de R.K. Kerk en sommige Pinksterkerken (zowel internationaal als lokaal, waaronder ook in Nederland) en andere dialogen waarin Pentecostals en Evangelicals betrokken waren, inbegrepen een bilaterale consultatie die de WRK met de Pentecostals heeft gehad. Maar het Forum was een ‘nieuwe’ poging om de vele Pinkster- en evangelische gemeenschappen te bereiken die tot dan toe nog geen deel hadden genomen aan deze dialogen.

- Ten tweede, in al de regionale bijeenkomsten, die in de V.S.A. (2000 en 2002), Azië (2004), Afrika (2005), Europa (2006), Latijns Amerika (2007), en in de internationale bijeenkomst in Nairobi (2007), maakte het Forum gebruik van een nieuwe methode van vergaderen. In plaats van te starten met theologische discussies (die belangrijk zijn en die ook ten dele plaatsvonden in deze bijeenkomsten), werden de aanwezigen uitgenodigd om hun eigen geloofsbeleving te delen met anderen: hoe ze tot het geloof waren gekomen en hoe ze hun christelijk geloof beleefden in soms moeilijke levensomstandigheden; tevens leerde men luisteren naar de ervaringen van de anderen. Een belangrijk resultaat van deze methode was dat de deelnemers konden afstand nemen van de stereotiepe vooroordelen die ze van elkaar hadden en elkaar (soms voor het eerst) konden zien en benaderen als broeders en zusters in de Heer Jezus. Deze methode van persoonlijke getuigenissen creëerde ook een ruimte voor vrijmoedige uitwisseling van gevoelens en ideeën - bijvoorbeeld over het probleem van het proselitisme - en hielp mensen van tradities die geen of nauwelijks contacten met elkaar hadden om zelfs vriendschapsbanden te ontwikkelen. Dat is zeker positief, maar de vraag rijst wel of het op de lange duur bij deze uitwisseling van ervaringen kan blijven.

- Ten derde, in al deze bijeenkomsten werd welbewust een nieuwe configuratie van relaties georganiseerd: ongeveer vijftig procent van de deelnemers waren Pentecostals en Evangelicals, en vijftig procent behoorden tot de "mainline churches". Het ging eigenlijk om een bilaterale structuur binnen een multilaterale context: enerzijds was het getalsmatig egaliseren van twee types van christelijke groepen bilateraal (pentecostals/evangelicals versus mainline churches), anderzijds waren de deelnemers van de mainline churches zeer multilateraal gediversifieerd. Deze verdeling spoorde blijkbaar meer leden van Pinkster- en evangelische kerken aan om deel te nemen en tegelijk zich niet overweldigd te voelen door, bijvoorbeeld,

grote aantallen van katholieken en orthodoxen en anderen die al lang in de oecumenische beweging waren geëngageerd. Deze verdeelsleutel kan op het eerste gezicht discriminerend lijken tegenover de traditionele kerken, en dus de vraag doen rijzen of men die niet zo vlug mogelijk dient op te heffen. Maar het positieve resultaat van deze verdeelsleutel, namelijk een reële ontmoeting op grote schaal van twee groepen christenen die vreemden waren tegenover elkaar, nodigt m.i. de organisatoren uit om deze verdeelsleutel alvast nog een tijdlang aan te houden.

- Ten vierde, er steekt iets fris en nieuw in het feit dat de relatief kleine opvolgingscommissie die de verdere activiteiten van het GCF moet plannen (het zgn. *Continuation Committee*), "onafhankelijk" is van de WRK en van de traditionele kerken of van andere organisaties die in die commissie vertegenwoordigd zijn, ook al wordt die door die instellingen gesteund. Ook deze onafhankelijke opstelling liet sommigen toe deel te nemen die dit anders niet zouden gedaan hebben, omwille van, bijvoorbeeld, hun negatieve houding tegenover de WRK. Het beginsel van de "onafhankelijkheid" biedt ongetwijfeld voordelen. Maar die onafhankelijkheid is relatief: de opvolgingscommissie is hoe dan ook afhankelijk van de kerken of de oecumenische organisaties (minstens financieel) om een minimale structuur te kunnen opzetten die het voortbestaan van het GCF stimuleert en begeleidt.

4. De bijeenkomst in Limuru, Nairobi, Kenia (2007), en teken van hoop

De eerste internationale bijeenkomst was een teken van hoop. In hun boodschap gaven de aanwezigen te kennen hoezeer dit 'nieuwe' forum leidde tot een unieke, hoopgevende ervaring die een nieuw begin van ontmoeting en dialoog inhield. Een aantal zaken in deze boodschap hebben mij getroffen en stemmen mij hoopvol.

- De boodschap bevat een aspect van *boete*: de deelnemers erkenden dat ze

wederzijds te kort geschoten waren. Ik citeer: “We could acknowledge and repent for past failings to bear with one another in love. We acknowledge that we have often allowed prejudices to shape our understanding of different Christian traditions, and we welcome the opportunity as God’s adopted children to encounter one another and to explore together the forgiveness and redemption found in Christ (Cf. Eph 1:5).” Erkenning van de eigen schuld in het vervreemdingsproces is m.i. een wezenlijk aspect van oecumenische toenadering. Ik hoor dit hier voor het eerst uitspreken door alle aanwezigen, zonder uitzondering. Het is immers voor de eerste maal dat christelijke groepen van zo’n uiteenlopende signatuur zulk een tekst gezamenlijk ondertekenen.

- De boodschap geeft de gemeenschappelijke *theologische basis* weer waarin de deelnemers staan, namelijk dat degenen die daar vergaderd zijn – ik citeer - “confess the triune God and Jesus Christ as perfect in His divinity and perfect in His humanity”. Dat doet me onwillekeurig denken aan de trinitaire en christologische basis die ten grondslag ligt aan de WRK (New Dehli 1967). Tegelijk erkennen de deelnemers dat er nog belangrijke meningsverschillen zijn, en ze noemen enkele domeinen waar die zich situeren: “We acknowledge that we have differing views on substantive issues such as ecclesiology, the scope of evangelism and mission”, maar hier is een nieuw begin gemaakt voor ontmoeting en dialoog. En die biedt kansen om op de genoemde domeinen van ecclesiologie, evangelisatie en zending verder gezamenlijk overleg te plegen en hopelijk tot een echt theologische dialoog te komen.

- In de derde plaats valt mij op dat de boodschap een expliciet *oecumenische* intentie tot uitdrukking brengt: “we affirm the importance of being together to reflect upon the prayer of our Lord that those who believe in Him may all be one, so that the world may believe that God sent Him (cf. Jn 17.21) ... Our commitment is to press on in promoting even greater

understanding and cooperation among Christians...”. Hoewel ze bewust zijn iets nieuws te beleven, erkennen de deelnemers tegelijk dat ze schatplichtig zijn van vroegere oecumenische inspanningen: “... we build on the basis of many ecumenical, inter-confessional and other historic initiatives to overcome divisions in the Christian family”. En betekenisvol voegen ze eraan toe “We do not seek to replace these efforts”. Dat lijkt me, althans wat de 50 procent Pentecostals en Evangelicals betreft, een eerste schuchtere poging om de resultaten van de klassieke oecumenische beweging te erkennen en eventueel te integreren in hun denken en doen.

Ook de *Guiding Purpose Statement* van Limuru opent een perspectief van groei en samenwerking, die m.i. verwant is met de dynamiek die de klassieke oecumenische beweging bezield, met een sterke nadruk op zending en gemeenschappelijk getuigenis, en zelfs een bereidheid om zich te begeven in theologische reflectie op terreinen van gemeenschappelijke zorg (“engage in theological reflection in areas of mutual concern”).

Al met al stemt de boodschap van Limuru en haar voorstellen voor de toekomst van het GCF mij hoopvol. De GCF Consultation te New Dehli (Nov. 2008) en de GCF Commissie (Helsinki, febr. 2009) hebben geprobeerd deze intenties verder te concretiseren.

5. Drie afsluitende opmerkingen

5.1. Als katholieke christen stel ik vast dat de R.K. kerk in de loop van de 20ste eeuw haar houding ten opzichte van de oecumenische beweging grondig gewijzigd heeft. Ze stond aanvankelijk weigerachtig tegenover de beweging en verbood zelfs haar leden eraan deel te nemen. Tijdens het tweede Vaticaans Concilie erkende ze in diezelfde oecumenische beweging het werk van de H. Geest. Het is bijgevolg niet ondenkbaar, dat de R.K. Kerk ook de werking van de H. Geest zal erkennen in de uitbarsting van de Pinkster- en charismatische bewegingen die tijdens de

20ste eeuw heeft plaatsgevonden, en in het Forum dat naderhand is ontstaan om het gesprek tussen Pentecostals en Evangelicals en de traditionele kerken op te starten. Persoonlijk ben ik van oordeel dat deze ontwikkelingen het werk van Gods Geest zijn, ook al worden die gerealiseerd door zondige mensen, met hun vooroordelen, eigengereidheid, en zelfgenoegzaamheid. En wanneer we in staat zijn in deze bewegingen meer te zien dan een merkwaardig sociologisch fenomeen, dan beïnvloedt dat ook onze visie op de toekomstmogelijkheden ervan.

5.2. Het GCF is een wenselijke en noodzakelijke ruimte waar een begin gemaakt wordt met de verzoening tussen twee stromingen binnen het wereldchristendom, namelijk Pinkster- en evangelische bewegingen enerzijds, en traditionele kerken anderzijds. Verzoening veronderstelt besef van eigen tekorten en beperkingen, van eigen falen tegenover elkaar. Verzoening veronderstelt vervolgens wederzijdse erkenning als broeders en zuster in de Heer, en de bereidheid te aanvaarden dat men iets van de ander kan leren en ontvangen, dat men de andere nodig heeft om de navolging van de Heer Jezus ten volle te beleven. Misschien kunnen Pinkstergemeenten en Evangelicals de soms vermolmde structuren van de traditionele kerken verjongen en vernieuwen. Maar tegelijk

kunnen ze ook verrijkt worden door de ervaringen en de eeuwenoude wijsheid van de traditionele kerken.

5.3. In zijn huidige opzet heeft het GCF iets voorlopigs: geen zware structuur, onafhankelijkheid t.o.v. bestaande structuren, eerste kennismaking van mensen die geraakt zijn door Christus en zijn Geest. Dit voorlopige dient open te staan voor groei en consolidatie. Structureel: garanties voor een goed draaiend secretariaat en voor minimale maar efficiënte structuren. Inhoudelijk: versterken van de *ecclesiale* dimensie van ons samengroeien in de Geest, indachtig het woord van Paulus: “als ge ijvert voor geestelijke gaven, zoekt nog meer uit te blinken in de opbouw van de Kerk” (1 Kor 14,12: *epei zèlôtai este pneumatôn, pros ton oikodomèn tès ekklèsias zèteite hina perisseuète*). De opbouw van de Kerk van Christus, en het werken voor de eenheid van de Kerk die Christus wil, zijn volgens de apostel Paulus belangrijker dan het nastreven van geestelijke charisma's in ons persoonlijk leven en in de gemeenschap waartoe wij behoren. Ik dank u voor uw aandacht.

Adelbert Denaux
Decaan Faculteit Katholieke Theologie
Universiteit van Utrecht

Deze lezing werd gegeven tijdens een studiemiddag in de Universiteit van Utrecht, 3 april 2009. De andere lezingen waren van Huib van Beek (0281 op www.stucom.nl), prof. C. van der Laan (0283) en dr. B. Plaisier (0284). Verslag van het forumgesprek: 0285.

Meer over het Global Christian Forum: 0201 en 0202 op www.stucom.nl

Dit is document 0282 op www.stucom.nl